

Tretia kapitola (La sociologie marxiste ou matérialisme historique, 65—70) je venovaná historickému materializmu. Okrem zásadných téz historického materializmu o výrobných a spotrebných pomeroch obsahuje v skratke aj históriu vývinu ľudskej spoločnosti.

V štvrtej kapitole (L'économie marxiste, 76—91) vykladá autor Marxovu náuku o kapitáli a nadhodnote a vysvetľuje základy socialistickeho hospodárstva.

A napokon v kapitole piatej (La politique marxiste, 92—104) dokazuje autor presvedčivo aplikovateľnosť marxistickej teórie na prax a dopĺňa to, čo o socialistickej spoločnosti naznačil v kapitole predchádzajúcej. Veľmi aktuálna je úvaha o demokracii buržoáznej a úvahy o štáte a jeho vývine.

V závere (Conclusions, 104—125) konfrontuje autor marxizmus s filozofiami inými — idealizmom aj mechanistickým materializmom — a to tak so stránky filozofickej, vedeckej ako aj so stránky praktickej.

Skvelo pritom vyzdvihuje dynamický charakter marxizmu a jeho neprestajné obracanie sa na skutočnosť tak, ako nám ju podáva veda.

Bibliografiu na konci knihy bola azda škoda obmedziť na diela Marxove alebo o Marxovi; bolo by bývalo užitočné uviesť aj klasické marxistické diela iné, teda aspoň Engelsove a Leninove.

Lefébvrova knižka je znamenitým prínosom do marxistickej literatúry. Pri svojej stručnosti jednak len obsahuje všetko, čo je dôležité a je písaná jasným, prostým, no jednak len prísne vedeckým štýlom.

(1948)

Stanislav Felber

ERIK MOLNÁR, DIALEKTIKA

Szikra kiadása, Budapest 1945, str. 167, cena neudaná.

Molnárova *Dialektika* je zostavená z článkov, uverejňovaných pred vojnou po novinách, no jednako len tvorí dosť uzavretý celok a pomerne sústavný rozbor najzákladnejších problémov.

Problémom totožnosti protikladov zaoberá sa článok *Az ellenmondás fogalma a materialista dialektikában* (7—19). Nemyslíme ešte dialekticky, keď iba nájdeme protiklady, treba pochopiť aj ich totožnosť aj ich vyrovnanie. Zenon, Herakleitos, Protagoras rozpory našli, no alebo nepochopili ich totožnosť, alebo nenašli syntézu. Hegel pochopil dialektiku správne, no ani jemu sa nepodarilo nájsť syntézu protikladu dialektického idealizmu a metafyzického materializmu.

S tohto stanoviska kritizuje potom autor v článku *Plechanov és dialektika* (20—35) Plechanova. Jeho základnou chybou bolo práve nepochopenie totožnosti protikladov; tak napríklad v rozpore materiálnych podmienok a duchovnej nadstavby videl iba mechanisticky chápané protiklady; nevedel preto nájsť ani ich správnu syntézu.

Otázke nevyhnutnosti a náhody v prírode aj spoločnosti venované sú tri úvahy: *Szükségszerű, véletlen és előrelátás a történelemben, Szükségszerűség és szabadság, A természettörvény materialista fogalmáról*. Molnár tu veľmi správne chápe smysel pravdepodobnostných a štatistických zákonov modernej vedy. „Náhoda“ odpovedá subjektívnemu stanovisku, ne-

vyhnutnosť je objektívna. Vyjadrením a syntézou týchto protikladov sú práve štatistické zákony, ktoré predstavujú naše asymptotické približovanie sa absolútnej pravde. Práve tak pri vývine ľudskej spoločnosti správa sa jednotlivý človek vzhľadom k celej spoločnosti „náhodne“ a jednako len syntéza týchto náhodností determinuje spoločenský vývin. No pritom predsa len aj samo správanie sa jednotlivého človeka vzhľadom k nemu samému, t. j. so stanoviska psychológie, je tiež determinované.

Tak treba chápať aj pojmy „slobodné hospodárstvo“ a „riadené hospodárstvo“ (Szabad gazdasági rendszer és törvénygazdaság, 117—120).

Veľmi zaujímavé a správne je stanovisko autora k psychoanalýze (Dialektikai materializmus és pszichoanalízis, Gyermeklélektan, jellem és lélektani irracionálizmus, 121—169). Uznáva isté zásluhy týchto psychologických smerov (napr. vzbudenie záujmu o skúmanie podvedomých procesov), no odhaľuje aj všetky ich chyby, ich jednostrannosť (sexualizmus a pod.), aj to, ako stavajú celú vec na hlavu. Infantilné zážitky, pravda, spoluurčujú psychický vývin človeka a teda aj ľudskej spoločnosti, no neslobodno zabúdať, že aj tieto zážitky samy vznikajú vplyvom spoločnosti a že tu teda ide o dialektickú súhru dvoch prúdov, nie o priamočiary vplyv „infantilných komplexov“.

Kniha obsahuje ešte články Részletek egy nyilt levélből (5—6), Természeti és társadalmi jelenség (66—70), predslav k maďarskému vydaniu *Kapitálu* a článok A. M ó d a, *Dialektikus világnézet* (71—79).

Je pochopiteľné, že niektoré z článkov nemajú dnes už tú aktuálnosť, ako vtedy, keď boli uverejnené, no jednak len zostáva Molnárova kniha veľmi cenným príspevkom do marxistickej literatúry.

(1948)

Stanislav Felber

IGOR HRUŠOVSKÝ, PROBLÉMY NOETIKY

Vyšlo v Trnave 1948, str. 157, cena 90 Kčs.

Autor preberá problémy noetiky so stanoviska dialektického materializmu so zreteľom na otázky, ktoré sú aktuálne u nás aj so zreteľom na riešenie, ktoré priniesla svetová, osobitne anglická a americká filozofia.

Začína diskusiou bezprostredných dát vedomia a dochádza k základnej téze realizmu. Prechodné štádium volá intersubjektivismom.

V ďalšom rozlišuje medzi formálnou a materiálnou (teda empirickou) platnosťou výrokov a stanoví ich vzájomný pomer. Konštatuje hypotetický charakter empirických výrokov a dôležitosť a význam hypotézy vo vede. Zisťuje pritom dialektiku formálneho a empirického poznania — jedno dopĺňa a popoháňa druhé v dialektickej súhre.

Odmieťa pojem konvenčnosti vedeckých výrokov a prevádza ho na provizórnu kodifikáciu určitých axiém, verifikovaných vždy len skúsenosťou. Uvádza na pravú mieru pojem racionálnej indukcie a odmieťa možnosť poznania absolútnej pravdy, práve tak ako všetky „intuície“ v smysle Husserla alebo Losského. Hovorí: „Práve na každej relatívnej pravde participuje aj absolútna pravda.“ Rozlišuje pritom aj správne medzi problémami „metafyzickými“ v scholastickom smysle a medzi mnohými otázkami, ktoré sa medzi starú metafyziku nesprávne zaraďujú.